

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1237

Fukahâ-yi Sebâ ve
İslâm Hukuk Tarihindeki Yeri
Dr. Sümeyye Onuk Demirci

Yayın Koordinatörü
Muray Aydemir

Editör
Dr. Salih Şengezer

Tashih
Haluk Zahid Kızılyer

Kapak Tasarımı
Emin Bebek

İç Tasarım
Tuncay Aşar

ISBN: 978-625-4284-19-9

1. Baskı, Aralık 2023, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 10.10.2023 tarih
ve 181 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmî / edebî redaksiyonu İLKSAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

Ostim OSB Mah. 1256 Cad. No: 11
Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)
Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

İSLÂM HUKUK TARİHİNDE FUKAHÂ-Yİ SEB'Â

DR. SÜMEYYE ONUK DEMİRCİ

SÜMEYYE ONUK DEMİRCİ

■

2006 yılında hafızlığını tamamladı. 2008 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisansını “eş-Şevkânî ve es-Seylü'l-Cerrâr Adlı Eserinin Tanıtımı” başlıklı teziyle (2010), doktorasını ise “Fukahâ-i Seb‘a ve İslam Hukuk Tarihindeki Yeri” isimli teziyle Marmara Üniversitesinde tamamladı (2019). Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi 26. dönem kursunu birincilikle bitirdi (2015). 2010-2015 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı çeşitli kurum ve kuruluşlarda çalıştı. 2015 yılında Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Ana Bilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 2020-2021 yılları arasında Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi dekan yardımcılığı görevini yürüttü. Hâlen Yalova Üniversitesinde Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Ayrıca tezhîp sanatıyla da ilgilenmekte olup çeşitli karma sergilere katılmıştır. Evli ve bir çocuk annesidir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	IX
ÖN SÖZ.....	XI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN HAYATI VE YAŞADIĞI DÖNEM	9
I. FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN YAŞADIĞI DÖNEMDE	
SİYASİ VE İLMÎ DURUM.....	11
A. SİYASİ DURUM.....	11
1. Genel Durum.....	11
2. Medine'deki Durum.....	24
a. Harre Vak'ası.....	24
b. Ömer b. Abdülazîz'in Medine Valiliği ve Danışma Meclisi.....	32
B. İLMÎ DURUM.....	38
1. Genel Durum.....	38
2. Medine'deki Durum.....	43
II. FUKAHÂ-Yİ SEB'A KAVRAMI.....	46
III. FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN BİYOGRAFİSİ.....	51
A. SAİD B. MÜSEYYEB.....	51
B. URVE B. ZÜBEYR.....	56
C. KÂSİM B. MUHAMMED.....	62
D. EBÛ BEKİR B. ABDURRAHMAN.....	65
E. HÂRİCE B. ZEYD.....	67
F. UBEYDULLAH B. ABDULLAH.....	69
G. SÜLEYMAN B. YESÂR.....	71
H. SÂLİM B. ABDULLAH.....	72
İ. EBÛ SELEME B. ABDURRAHMAN.....	76
J. DEĞERLENDİRME.....	78

İKİNCİ BÖLÜM

FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN İLMÎ KİŞİLİĞİ	83
I. SAİD B. MÜSEYYEB	85
A. HOCALARI.....	85
B. TALEBELERİ.....	86
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR.....	88
D. İLMÎ YAKLAŞIMI.....	89
II. URVE B. ZÜBEYR	107
A. HOCALARI.....	107
B. TALEBELERİ.....	109
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR.....	110
D. İLMÎ YAKLAŞIMI.....	111
III. KÂSİM B. MUHAMMED	121
A. HOCALARI.....	121
B. TALEBELERİ.....	122
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR.....	122
D. İLMÎ YAKLAŞIMI.....	123
IV. EBÛ BEKİR B. ABDURRAHMAN	133
A. HOCALARI.....	133
B. TALEBELERİ.....	133
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR.....	134
D. İLMÎ YAKLAŞIMI.....	134
V. HÂRİCE B. ZEYD	136
A. HOCALARI.....	136
B. TALEBELERİ.....	136
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR.....	136
D. İLMÎ YAKLAŞIMI.....	137
VI. UBEYDULLAH B. ABDULLAH	140
A. HOCALARI.....	140
B. TALEBELERİ.....	141
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR.....	141
D. İLMÎ YAKLAŞIMI.....	142

VII. SÜLEYMAN B. YESÂR	145
A. HOCALARI	145
B. TALEBELERİ	146
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR	146
D. İLMÎ YAKLAŞIMI	146
VIII. SÂLİM B. ABDULLAH	151
A. HOCALARI	151
B. TALEBELERİ	152
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR	152
D. İLMÎ YAKLAŞIMI	153
IX. EBÛ SELEME B. ABDURRAHMAN	160
A. HOCALARI	160
B. TALEBELERİ	161
C. TEMAYÜZ ETTİĞİ ALANLAR	162
D. İLMÎ YAKLAŞIMI	162
X. DEĞERLENDİRME	169
XI. FUKAHÂ-Yİ SEB'A VE AMEL-İ EHL-İ MEDİNE	183

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN FIKHÎ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ	191
I. FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN İTTİFAK ETTİĞİ GÖRÜŞLER	193
A. İBADETLER	193
B. AİLE HUKUKU	197
C. MALİ MUÂMELÂT	199
D. CEZA HUKUKU	201
E. DİĞER MESELELER	205
II. FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN İHTİLÂF ETTİĞİ MESELELER	206
III. SAİD B. MÜSEYYEB'İN CUMHUR NEZDİNDE MÜNFERİT KALDIĞI GÖRÜŞLER	214
IV. MEDİNE VE DİĞER İLİM MERKEZLERİ ARASINDAKİ USUL FARKININ FER'Î MESELELERE YANSIMASI	221
A. BURUN KANAMASI VE NAMAZDA GÜLMENİN ABDESTE ETKİSİ	222
B. YAĞMUR SEBEBİYLE NAMAZLARI CEM'	225

C. BAYRAM NAMAZLARININ KILINIŞ ŞEKLİ VE NAMAZDAKİ TEKBİR SAYISI.....	227
D. KADININ NİKÂH AKDİNİ KENDİ BAŞINA İCRASI VE VELİNİN NİKÂHTAKİ ROLÜ.....	229
E. NİKÂHTA VELİNİN İCBAR HAKKI.....	231
F. ÜÇ TALÂK İLE BOŞANMIŞ KADININ NAFKA VE SÜKNÂ HAKKI.....	233
G. BOŞANMIŞ KADININ İDDETİ VE KURÛ' MESELESİ.....	236
H. CANLI HAYVAN KARŞILIĞI ET SATIMI.....	238
İ. KADININ YARALANMALARDAKİ DİYETİ.....	239
J. TEK ŞAHİT VE YEMİN İLE HÜKÛM VERME.....	241

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN İMAM MÂLİK'E TESİRİ	243
I. MUVATTA'DAKİ FUKAHÂ-Yİ SEB'A RİVAYETLERİ	245
A. SAYISAL ANALİZ.....	246
B. FUKAHÂ-Yİ SEB'A İLE İMAM MÂLİK ARASINDA İLETİŞİMİ KURAN NESİL.....	256
C. MUVATTA'DA FUKAHÂ-Yİ SEB'A'YA NİSPET EDİLEN GÖRÜŞLER.....	259
D. FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN İTTİFAK ETTİĞİ GÖRÜŞLER İLE MUVATTA'DAKİ İCMÂLARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	267
II. FUKAHÂ-Yİ SEB'A'NIN İLMÎ YAKLAŞIMI İLE İMAM MÂLİK'İN USULÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI	274
SONUÇ	284
EK: EMEVÎLER DÖNEMİNDE MEDİNE'DEKİ RESMÎ GÖREVLİLER	288
KAYNAKÇA	293

ÖN SÖZ

Fukahâ-yi Seb'a ve İslâm Hukuk Tarihindeki Yeri başlıklı bu kitap, tâbiin döneminde Medine'de yaşayan ve bizzat sahâbilerin tedrisinden geçen meşhur yedi fakihî konu edinmektedir. Bu fakihlerden ittifakla kabul edilen altı kişi; Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Kâsım b. Muhammed, Hârîce b. Zeyd, Ubeydullah b. Abdullah ve Süleyman b. Yesâr'dır. Yedinci fakih için ise Ebû Bekir b. Abdurrahman, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf ve Sâlim b. Abdullah b. Ömer olmak üzere üç farklı isim zikredilmektedir. Kitabımız boyunca yedinci isim üzerinde oluşan bu ihtilâfî da göz önünde bulundurularak bahsi geçen dokuz ismi araştırmamıza konu edindik.

Hicrî ilk asrı merkeze alan bu kitap, o dönemde Medine'deki ilmî faaliyetleri Fukahâ-yi Seb'a üzerinden okumakta ve Fukahâ-yi Seb'a'nın Medine ilim geleneğinin oluşumu ve şekillenişindeki yerini tespitte çalışmaktadır. Çalışmanın ele aldığı tâbiin nesli, bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından hayırlı bir nesil olarak nitelenmiştir. Çalışmanın odaklandığı mekân Medine de yine bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından övülmüş kutlu bir şehirdir. Bu nitelermeler ve övgüler eserin ortaya çıkmasında önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Bu kitap, 2019 yılında Prof. Dr. Bilal Aybakan danışmanlığında hazırladığım "*Fukahâ-yi Seb'a ve İslâm Hukuk Tarihindeki Yeri*" isimli doktora tezimin gözden geçirilerek basılmış şeklidir. Bu vesileyle hem tezin yazımı hem de kitaba dönüşümü sürecinde katkı ve desteklerini sunan herkese teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Öncelikle, çalışmanın konu olarak ortaya çıkışında ve şekillenişinde etkisi bulunan danışman hocam Prof. Dr. Bilal AYBAKAN'a teşekkür ediyorum. Doktora tez çalışmama

kendisiyle başladığım ancak yurtdışı görevi sebebiyle danışmanlığımı bırakmak durumunda kalan hocam Prof. Dr. Sami ERDEM'e, tavsiye ve tenkitleriyle tezin şekillenmesinde katkıları bulunan jüri üyesi hocalarım Prof. Dr. Hasan HACAK, Prof. Dr. İsmail Safa ÜSTÜN, Prof. Dr. Bekir KUZUDİŞLİ ve Doç. Dr. Nail OKUYUCU hocalarıma teşekkür ediyorum. Tezimi okuyup kıymetli değerlendirmeleriyle tezin gelişimine katkı sağlayan sevgili dostum Dr. Ravza CİHAN'a müteşekkirim. Tezin ilk okumasını ve tashihlerini yapan babam Prof. Dr. Mehmet Derya ONUK'a, huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan anneciğime, teknik desteklerini her zaman yanımda hissettiğim sevgili kardeşlerime, tezin son zamanlarına tanıklık eden ve bu süreçte desteğini esirgemeyen sevgili eşime teşekkür ediyorum. Son olarak tezin kitap olarak basılmasında destek olan kıymetli ağabeyim Dr. Mustafa DEMİRAY'a, kitabın basımını üstlenen Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları'na ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyor, kitabımın yeni çalışmalara kapı aralmasını ve hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Gayret bizden tevfik Allah'tan.

Dr. Sümeyye Onuk Demirci

İstanbul, 2023